

Орсат Лигорио

БУДМАНИЈЕВА ЗАПАЖАЊА УЗ ДАЛМАТОРОМАНСКЕ ОДРЕДНИЦЕ *RJEČNIKA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE*¹

Обрађују се одреднице далматороманског поријекла које је у *Rječniku Jugoslavenske akademije* уредио Перо Будмани. Попратна запажања откривају да се Будмани за распознавање далматороманских реликата у српскохрватском и њихово раздвајање од других романских, прије свега италијанских, позајмљеница служио низом критеријума, од којих су само неки познати из Будманијевих ранијих радова.

Кључне ријечи: Перо Будмани, латински, далматоромански, српскохрватски, етимологија.

This paper examines entries of Dalmatian Romance origin in the section of the *Rječnik Jugoslavenske akademije* that was edited by P. Budmani. The accompanying observations reveal that Budmani used a set of criteria to identify Dalmatian Romance loanwords within the Serbo-Croatian lexicon and to differentiate them from other Romance loanwords, particularly those of Italian origin. Only some of these criteria are known from Budmani's earlier writings.

Key words: Pero Budmani, Latin, Dalmatian Romance, Serbo-Croatian, etymology.

1. Увод. Након Даничићеве смрти, као уредник *Rječnika Jugoslavenske akademije* (надаље RJA) постављен је Перо Будмани који је исте године (1883) објавио дијалекатски опис ондашњег дубровачког говора под насловом *Dubrovački dijalekat, kako se sada govori* (надаље *Dubrovački dijalekat*). Бавећи се међу осталим и етимологисањем позајмљеница, Будмани је у поглављу о лексици дошао до закључка да неки дубровачки романизми не могу поријеклом бити италијански јер не личе на италијанске него управо на латинске предлошке, те је такве позајмљенице назвао „latinskijem гљејима”. У ствари, по сриједи су били реликти архаичног далматороманског или далматског језика (Скок 1956: 655), којих у овом раду има 60-ак. Уређујући RJA од 1883. до 1908. први далматороманиста идентификовао је још 40-ак оваквих позајмљеница. Овај рад бави се критеријумима којим се Будмани при етимологисању служио, од којих су неки артикулисани већ у *Dubrovačkom dijalektu* а други су садржани само у запажањима уз далматороманске одреднице RJA.

2. Далматоромански реликти у Будманијевом дијелу RJA. У RJA, који је уређивао од слова *D* до одреднице *māslīnskī*, Будмани је као далматороманске одредио одреднице *dròkūn*, *dùpīn*, *fūndati*, *gùstijerna*, *gūta*, *jārula*, *kalāmuča*, *kāntula*, *kāpsa*, *kāpula*, *kàtrida*, *kēlōmna*, *kentēnār*, *kēntra*, *kēra*, *kērostat*,

¹ Овај рад осамнаести је у серији *Из балканској латиницијейи*. Његову реализацију подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије у склопу финансирања научноистраживачког рада на Универзитету у Београду – Филозофском факултету (број уговора 451-03-137/2025-03/ 200163).

kijerna, kîma, kîmak, kîmenat, kläk, klaoka, klonda, kòktao, kòmîn, komînāta, kòraļ, kòsao, křcati, křješva, Křkar, křklo, krpātūr, křplūn, Krvaš, kúda, kukùta, kumjerak, kùpijerta, Kùril, kùtao, kvijer, lègati, libra, libro, liksija, lîma, lòkārda, Lòkrum, lõvõr, Lovreč, Lòvrjenac, lòpiža, lukijerna, lukjèrnār, mǎrač; в. више s.vv. у *Dogaiku*. Од њих, као далматороманске (*dalmatske* или *dalmatičke*) изријеком су окарактерисане одреднице *kòraļ, křcati, Křkar, křklo, krpātūr, křplūn, kúda, kukùta, kumjerak, kùpijerta, Kùril, kùtao, kvijer, lègati, libra, libro, liksija, lîma, lòkārda, Lòkrum, lõvõr, Lovreč, Lòvrjenac, lòpiža, lukijerna, lukjèrnār, mǎrač*. Преостале одреднице нису окарактерисане овако него другачије, и то: *dròkūn, dùpīn* као „латинске или романске” одреднице: *fùndati, gùstijerna, gùta, jārula, kalàmuča, kàntula, kǎpsa, kàtrīda, kentènār, kētra, kēra, kèrostat, kîmenat, kläk, klaoka, klonda, kòktao, kòmîn, komînāta, kòsao* као „романске” одреднице; *kǎpula, kèlōmna, kîmak, křješva* као одреднице „из ромanskoga jezika što se negda govorio u primorju / na istočnoj obali Jadranskog mora”; одредница *kijerna* као одредница „из примorskog jezika romanskog”. Одредница *Krvaš* се издваја по томе што је као далматороманска окарактерисана само имплицитно, поређењем са *kîmak*.

Будмани је одреднице *jārula* (= *ârla*), *kǎpsa, kǎpula, kèlōmna, kîmak, kläk, kòktao* (= *kòuīūō*), *kòmîn, lègati, liksija, lukijerna* (= *lukijerna*), *mǎrač* као далматороманске реликте био одредио већ у *Dubrovačkom dijalektu*; в. BUDMANI 1883: 161–62. Преостале далматороманске одреднице (*dròkūn, dùpīn, fùndati, gùstijerna, gùta, kalàmuča, kàntula, kàtrīda, kèlōmna, kentènār, kētra, kēra, kèrostat, kijerna, kîma, kîmenat, klaoka, klonda, komînāta, kòraļ, kòsao, křcati, křješva, Křkar, křklo, krpātūr, křplūn, Krvaš, kúda, kukùta, kumjerak, kùpijerta, Kùril, kùtao, kvijer, libra, libro, lîma, lòkārda, Lòkrum, lõvõr, Lovreč, Lòvrjenac, lòpiža, lukjèrnār*) по први је пут окарактерисао као такве у RJA. Овом списку може се додати и одредница *īēpa*; њу је Будмани у RJA сматрао „тамном” позајмљеницом, али је доцније, у преписци са Шухардом (Лигорио 2024а: 56), прогласио за далматоромански реликат. У *Dubrovačkom dijalektu* налазе се још неколики далматоромански реликти које Будмани у RJA није обрађивао јер по абецеди долазе прије или после *D–mǎslīnskī*; то су сх. *ārkuo, ârla, bumbāk, bûrsa, cípo, mǎšalj, mōnjstro / mōj(n)stro, pèngati, mòrač, mǝgīnj / mǝgānj, mǝnār, nēpūča, nēpūt, oðalibati, òliganj, òrmār, òtār, pǎlje, pēča, pikat, plākijer, plānīta, plānja, ploča, podūmjenat, pòsāt, pòlača, prīgati, pūč, rānketiv, sìdlo / sìglo, sìmplik, spīčār, sòklīn, spēndza, stār, stūpa, stūra, sūmpor, šklèt, ùnjuo*. Других далматороманских реликата из *Dubrovačkog dijalekta* у RJA или нема или им Будмани није наводио етимологију; то су сх. *dòktūr, dùplī, gulozan, gūmīna, ingvast, kalāmār, kōnō, kùpica, lōjstro*.

3. КРИТЕРИЈУМИ КОРИШЋЕНИ ЗА РАСПОЗНАВАЊЕ ДАЛМАТОРОМАНСКИХ РЕЛИКАТА. За распознавање далматороманских реликата и њихово раздвајање од других романских, прије свега управо италијанских позајмљеница Будмани се у RJA служио низом критеријума од којих се једни темеље на дистинктивном развоју латинских гласова у далматороманском а други на дистинктивном одразу далматороманских гласова у српскохрватском.

1. Критеријуми темељени на дистинктивном развоју лат. гласова у далматороманском:

1а. Лат. *u* > сх. *y*, ит. *o*; в. BUDMANI 1883: 162. Више у ТЕКАВЧИЋ 1976: 46. Помоћу конзервативног одраза лат. *u* као далматоромански реликти у RJA одређене су одреднице *fūdati* < FUNDARE, *gūta* < GUTTA те, могуће, *kāpula* < CĒPULA и *Kūril* < **Curillus*.

1б. Лат. *VpV* > сх. *ū*, ит. *v*; в. BUDMANI 1883: 161. Више у ТЕКАВЧИЋ 1976: 38. Помоћу конзервативног одраза лат. *VpV* као далматоромански реликат у RJA одређена је одредница *kūpijerta* < COOPERTA, уз напомену (*s.v.*) да на такав заклjučак упућује „*p* nepromijeñeno”.

1в. Лат. *c/ge, c/gi*² > сх. *k/ie, k/iu*, ит. *c/ge, c/gi*; в. BUDMANI 1883: 161. Више у ТЕКАВЧИЋ 1976: 41 и LIGORIO 2014: 29. Помоћу конзервативног, непалатализованог одраза лат. веларâ као далматоромански реликти у RJA одређене су одреднице *gūstijerna* < CISTERNA, *kāpula* < CĒPULA, *kēlōmna* < COLUMNA > **celumna*, *kentēnār* < CENTĒNĀRIUM, *kēntra* < CENTRA, *kēra* < CIRBUS, *kērostat* < CĒROSTATUM, *kijerna* < ACERNA, *kīma* < CŪMA, *kīmak* < CĪMEX, -ICEM, *kīmenat* < CAEMENTUM, *klāk* < CALX, -CEM, *klonda* < COLUMNA > **celumna*, *kriješva* < CERASUS > **ceresia*, *křklo* < CIRCULUS, *Krvaš* < GERVASIUS (× *крв*), *kukūta* < CICŪTA, *lēgati* < LEGERE, *lōkārda* < LACERTA, *lūkijerna* < LUCERNA, *lukjērnār* < LUCERNĀRIUM, с тим што је сх. *kāpula*, *kēlōmna*, *kīmak*, *lēgati*, *lūkijerna* као такво било одређено већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*. Напомене везане уз непалатализован исход лат. веларâ налазе се у одредницама *gūstijerna* („*g* је uzdržalo grleni glas”), *kāpula* („лат. *c* остаје *k* по чему се види да је остатак romanskoga jezika što se negda govorio u primorju”), *kīmak* („oba latinska c ostaju grlena (*k*), по чему се види да је ријеч из romanskoga jezika što se negda govorio u primorju”) и *kīmenat* („ali preko romanskoga jezika, kako se poznaje po *ki*”), док одреднице *kentēnār*, *kēntra*, *kēra*, *kērostat*, *klāk* упућују на *kāpula*, *kīmak*.

1г. Лат. *t/di/eV* > сх. *ч/ж*, ит. *z(z)/g(g)i-*; в. BUDMANI 1883: 162. Више у ТЕКАВЧИЋ 1976: 40 и LIGORIO 2014: 28. Помоћу специфичног одраза јотованих лат. дентала као далматоромански реликти у RJA одређене су одреднице *lōpiža* < LAPIDEA, *Lovreč* < LAURENTIUS, *mārač* < MĀRTIUS. Напомене везане уз одраз јотованих лат. дентала налазе се у одредницама *Lovreč* („napisano је *č* i tako treba da bude, jer od lat. *ti* (*i te*) pred vokalom postaje u dalmatskome jeziku *č* a ne *ć*”) и *mārač* („prema lat. *ti* (*te*) talijanski ima *zz* a dalmatski *č*”).

1д. Лат. *ci/eV* > сх. *ч*, млет. *zz*. Помоћу специфичног одраза јотованог лат. *c* као далматоромански реликат одређена је одредница *kalātuča* < **calatucea*.

1ђ. Лат. *ri/eV* > сх. *p*, ит. *i*; в. BUDMANI 1883: 161. Помоћу специфичног одраза јотованог лат. *r* као далматоромански реликат у RJA одређена је одредница *jārula* < ĀREOLA.

1е. Лат. *cl* > сх. *кл*, ит. *chi*; в. BUDMANI 1883: 161. Помоћу конзервативног одраза лат. групе *cl* као далматоромански реликат у RJA одређена је одредница *klaoka* < CLOACA.

1ж. Лат. *ps* > сх. *ūs*, ит. *ss*; в. BUDMANI 1883: 161. Помоћу конзервативног одраза лат. групе *ps* као далматоромански реликат у RJA одређена је одредница *kāpsa* < CAPSA, с тим што је као таква била одређена већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*.

² Поред *c/ge* и *c/gae*, поред *c/gi* и *c/gy*.

1з. Лат. $x > \text{сх. } ks$, ит. *sci*; в. BUDMANI 1883: 161. Помоћу конзервативног одраза лат. групе x (= 'cs') као далматоромански реликат у RJA одређена је одредница *liksija* < LIXIVIA, с тим што је као таква била одређена већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*.

2. Критеријуми темељени на дистинктивном одразу дром. гласова у српскохрватском:

2а. Лат. $\acute{V}CV/RC > \text{сх. } \ddot{V}$, ит. $\acute{V}CV/RC > \text{сх. } \hat{V}$; в. HOLZER 2011²: 74 и LIGORIO 2013. Више у LIGORIO 2014: 31. Помоћу замјене акцента акутом као далматоромански реликти у RJA одређене су одреднице *libro* < LIBER, -BRUM и *lîma* < LÎMA, уз напомену (s.vv.) да би у случају заимања из италијанског прва „glasila libro” а другој би акценат „bio lîma”.

2б. Лат. $a_ > \text{сх. } o$, ит. $a_ > \text{сх. } a$; в. BUDMANI 1883: 162. Више у ТЕКАВЋИЋ 1976: 44 и LIGORIO 2014: 41. Помоћу развита протоничког лат. a као далматоромански реликти у RJA одређене су одреднице *dròkûn* < DRACŌ, -ŌNEM, *kòktao* < CAPITĀLE, *kòmin* < CAMĪNUS, *kòmināta* < CAMĪNĀTA, *kòsao* < CASĀLIS, *lòkārda* < LACERTA, *Lòkrum* < Lacromna, *lòpiža* < LAPIDEA, с тим што је $\text{сх. } kòktao$ као такво било одређено већ на наведеном мјесту у *Dubrovačkom dijalektu*. Напомена везана уз развита протоничког лат. a налази се у одредници *dròkûn* („*a* без акцента промијенило се на *o*, испореди *korizma*, *ormar*”). Протоничко лат. $a_$ даје $\text{сх. } o$ и у склопу протоничког дифтонга $au_$, по чему су као далматоромански реликти у RJA могле још бити одређене одреднице *Lovreč*, *Lòvrjenac* < LAURENTIUS.

2в. Лат. $e > \text{сл. } \check{e}$ > ијек. *ije*, ит. $e > \text{сх. } e$; в. LIGORIO 2014: 48. Више у ЛИГОРИО 2015. Помоћу тзв. псеудо-јата као далматоромански реликти у RJA одређене су одрединце *kùpijerta* < COOPERTA те, могуће, *kumjerak*, *-ijerka* < COMMERCIIUM и *Lòvrjenac*, *-ijenca* < LAURENTIUS уз напомену (s.v. *kùpijerta*) да на такав закључак упућује „*ije* < $\acute{e}$ [= $\check{e}$] od romanskoga *e*”.

2г. Лат. $CVRC > \text{сх. } C(\ddot{u})RC$, ит. $CVRC > \text{сх. } CVRC$. Помоћу редукције вокала у сљедовима типа $CVRC$ као далматоромански реликти у RJA одређене су одреднице *křcati* < CAR(RI)CĀRE, *Křkar* < CORCYRA, *křpātūr* < COOPERTŌRIUM > **corpetōrium*, *křplūn* > CAPRŌ, -ŌNEM > **carprōnem* те, могуће, *dùpīn* < DELPHĪNUS > **dьlpīnъ* и *křklo* < CIRCULUS.

2д. Лат. $f^3 > \text{сх. } ū$, ит. $f > \text{сх. } \phi$; в. BUDMANI 1883: 162. Више у ТЕКАВЋИЋ 1976: 44 и HOLZER 2011²: 33. Помоћу специфичне замјене лат. f као далматоромански реликат у RJA одређена је одредница *dùpīn* < DELPHĪNUS.

3. Преостале одреднице одређене су као далматороманске путем елиминације:

3а. *kàntula* < CANNULA > млет. *cànola*, в. BOERIO 1867: 129.

3б. *kàtrīda* < CATHEDRA > ит. *carrega*, млет. *car(i)èga*, в. REW⁵ 1768, BOERIO 1867: 137.

3в. *kòraļ* < CORALLIUM, CORALLUM > ит. *corallo*, в. REW⁵ 2219.

3г. *kúda* < CODA > ит. *coda*, млет. *coa*, в. REW⁵ 1774, BOERIO 1867: 173.

3д. *kùtao* < COTULA > сард. *gottulu*, REW⁵ 2290.

3ђ. *libra* < LĪBRA > ит. *libbra*, REW⁵ 5015. (Али, у чему је разлика?)

3е. *lòvōr* < LAURUS > ит. *alloro*, REW⁵ 5015.

³ Поред f и ph .

4. ЗАКЉУЧАК. У *Dubrovačkom dijalektu* Будмани је експлицитно артикулисао 5 од наведених 13 критеријума; в. БУДМАНИ 1883: 161–62. То су критеријуми 1а, 1в, 1г, 2б, 2д.

1а: „По свој су прилици латинске [...] и неке од оних [ријећи] што чувају латинско *u* које су Талијанци претворили у *o*.”

1в: „Латинске су такође и оне ријећи, у којих *c* и *g* пред *e* и *i* још чувају првобитни свој грлені glas.”

1г: „Латинска словка *ti* а и *te* пред самогласником постаје *č*, čím се у талијанском претворила у *zz*.”

2б: „По свој су прилици латинске [...] и многе од оних које су безгласно *a* претвориле у *o*.”

2д: „По свој су прилици латинске и оне ријећи код којих се *f* или *ph* претворило у *p*.”

Критеријуме 1б, 1ђ, 1е, 1ж, 1з Будмани није експлицирао, али их је извјесно примјењивао за раздвајање далматороманских реликата од могућих италијанских предлогака.

1б, за раздвајање сх. *нѣйѣи* од млет. *neodo*, оба ‘нећак’, од лат. *nepōs*, -ōTEM ‘унук; нећак’.

1ђ, за раздавајње сх. *ѣрла* од ит. *aiuola*, оба ‘лијеха’, од лат. *āreola* ‘лијеха’.

1е (уз *au > av*), за раздвајање сх. *клѣвсѣро* од ит. *chiostro*, оба ‘клаустар’, од лат. *CLAUSTRUM* ‘клаустар’.

1ж, за раздвајање сх. *кајѣса* ‘мртвачки сандук’ од ит. *cassa* ‘ковчег; каса’, од лат. *CAPSA* ‘ковчег; ковчежић’.

1з, за раздвајање сх. *ликсѣја* од ит. *liscivia*, оба ‘цијећ’, од лат. *lixīvia* ‘цијећ’.

Критеријуме 2в, 2г Будмани је могао уочити у далматороманским релик-тима који су као такви одређени помоћу неког другог критеријума. (2в је у RJA и артикулисан; в. горе.)

2в, у *ѣлакијер* ‘ужитак’ < *PLACĒRE* ‘годити’ (као далматоромански реликат одређен помоћу 1в).

2г, у *мргѣнј / мргѣнј* ‘међа’ < *MARGŌ*, -INEM ‘руб’ (као далматоромански реликат одређен помоћу 1в).

За разлику од тога, критеријуме 1д, 2а Будмани није могао ни замијетити на грађи *Dubrovačkog dijalekta*; они су по први пут у примјену стављени и артикулисани у RJA.

Иако Скок у ERHSJ-у помиње да је неке од далматороманских реликата (*kētra*, *kěra*, *kērostat*, *kīma*, *kīmak*, *křklo*, *kúda*, *kumjerak*, *lègati*, *liksija*, *mărač*) као такве први препознао Будмани, значај овог научника постаје јасан тек онда када, сабирајући етимологије из *Dubrovačkog dijalekta* и RJA, схватимо да је први далматороманиста етимологисао свеукупно преко 100 далматороманских реликата, од којих већина још увијек носи његову етимологију. Изузетак је мало; од овдашње грађе, *fūdati*, *libra* могу се схватити као италијанизми, *Kūril*, *kūtao* као грецизми, *kukūta* као руменизам (извјесно), док тек подешене етимоне имају *jārula* (*ĀREOLA* × *ARVULUM* мјесто *ĀREOLA*), *křcati* (**carridiāre* мјесто *CARRICĀRE*), *křplūn* (**capreōnem* / *CAPREOLUM* мјесто *CAPRŌNEM*), *liksija* (*LIXIVA* мјесто *LIXIVIA*). Иза тог несумњивог етимолошког успјеха стоје (као из закључака овог рада слиједи) управо формални критеријуми који су формулисани у *Dubrovačkom dijalektu* и допуњени у RJA.

ДОДАТАК: АНОТИРАНИ СПИСАК БУДМАНИЈЕВИХ ЗАПАЖАЊА

Сх. *dròkūn* ‘змај’, RJA II 790. „Od latinske riječi [*dracō*, *zmaj*], ili, боље од романске *dracone*. [Samoglasno] *a* (bez akcenta) promijenilo se na *o* (isporedi *korizma*, *ormar*).” ERHSJ I 442 сматра сх. *gròkūn* далматороманским реликтом лат. грецизма *DRACŌ*; доцније исто Rocchi 1990: 164 и LIGORIO 2014: 127. (Rocchi не искључује уплив изворног грч. *δράκων* ‘змај’.)

Сх. *dùpīn* ‘*Delphinus delphis*’, RJA II 891. „Postaje od latinske ili romanske riječi, [*delphīnus*, *Delphinus delphis*,] kod koje se *el* promijenilo na *yl*, a ovo poslije na *u*, а *f* се промијенило на *p*.” Bartoli 1906: II 290 сматра сх. *gūyūn* далматороманским реликтом лат. *DELPHĪNUS*; доцније исто ERHSJ I 459, JE I 136, HOLZER 2011²: 111, LIGORIO 2014: 124, ERHJ I 207 и Лигорио 2022: 9. Уз осврт на ихтионимијски аспект, исто још Skok 1933: 44, Vinja 1986: II 192, Vuletić 2007: 186, Vuletić – Skračić 2018: 57 и Bazina 2024: I 271. Rocchi 1990: 159 не искључује могућност ране италијанске позајмљенице, од млет. *dolfin* ‘*Delphinus delphis*’.

Сх. *fūdati* ‘потопити’, RJA III 78. „Riječ je romanska, ne od lat. *fundere*, [liti,] nego od romanskoga *fundare*, [zadniti,] od kojega je tal. *fondare*, *affondare* [potopiti].” ERHSJ I 523 сматра сх. *фунгаџи* италијанском позајмљеницом, од поменутог *fondare*, *affondare*.

Сх. *gùstijerna* ‘чатрња’, RJA III 512. „Riječ je romanska od lat. *cisterna* [spremnik za vodu, čatrnja]; [suglasno] *g* је уздржало грлени глас.” Bartoli 1906: II 291, 384 сматра сх. *џусџијерна* далматороманским реликтом лат. *CISTERNA*; доцније исто Skok 1926: I 405, Skok 1930: 510, Skok 1934: 483, Muljačić 1962: 314, ERHSJ I 318, Rocchi 1990: 135, EPCJ III 218, LIGORIO 2014: 111, Лигорио 2015: 57, ERHJ I 100, Лигорио 2023: 9 и Лигорио 2024а: 14. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Нејасно је *u*, према сгрч. *κινστέρνα* [spremnik za vodu,] ваља да стоји мјесто] његдашњег *q* [= *o*].” Но, Skok учачава да се *u* налази још у нгрч. *γιοустέρνα*, ит. дијал. *yusterna* (Калабрија) и истрором. *dzusterna*, све ‘спремник за воду’. За псеудо-јат више в. у Лигорио 2015; за озвучење почетног *c*- у Лигорио 2024а.

Сх. *gùta* ‘кап, мождани удар’, RJA III 516. „Riječ [je] romanska od lat. *gutta*, [kap,] isporedi tal. *gota*, uložiti.” ERHSJ I 639 сматра сх. *џџа* могућим далматороманским реликтом; доцније исто LIGORIO 2014: 149. Rocchi 1990: 197 оставља могућност италијанске позајмљенице, од поменутог *gota*.

Сх. *jàrula* ‘лијежа’, RJA IV 473. „Romanska je riječ od istog postaња kao i *arla* [od lat. *āreola*, lijeha].” Исто још Budmani 1883: 161; доцније такође Bartoli 1906: II 297, Muljačić 1962: 259, ERHSJ I 61, JE I 26, Rocchi 1990: 62, EPCJ I 204 и LIGORIO 2014: 79. Алтернативно, Skok 1931: 496 (= Skok 2011: 120) изводи сх. *ја̀рула* од лат. *ARVULUM* ‘њивица’, не искључујући могућност унакрштања лат. *ARVULUM* и *AREOLA*. В. и Maver 1922: 244.

Сх. *kalàmuča* ‘штап за пецање’, RJA IV 765. „Postaje bez sumње od грч. *κόλαμος*, trska, ali po nastavku kao da je romanska riječ (nije mi poznata slična riječ u talijanskijem dijalektima).” Bartoli 1906: II 292 сматра сх. *ка̀ламу́ча*

далматороманским реликтом лат. грецизма *salamus* 'трска', а Скок 1930: 505 изводи наставак од деминутивног суфикса *-uceus*; доцније исто Скок 1930: 505, Скок 1933: 61, Скок 1934: 209, ERHSJ II 18, JE II 45 и LIGORIO 2014: 91.

Сх. *kāntula* 'цијев', RJA IV 826. „По свој је прилици riječ romanska i može biti od *canna*, trska, i još боље od dem. *cannula*[, trščica].” BARTOLI 1906: II 292 сматра сх. *kāntula* далматороманским реликтом лат. *cannula*; доцније исто ERHSJ II 29, Росчи 1990: 110 и LIGORIO 2014: 95. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Ali odakle је *t*? Zar је od *cannula*, postalo *kanla*, pa *kantla*, a od ovoga opet *kantula*?” ERHSJ опажа: „Interesantno је Budmanijevo tumačenje suglasnika *t* u ovim oblicima. On га тумачи као u *assula* > **astla*, *astella* ['iver'], tj. **kanla* > vlat. **kantla* > *kantula* sa naknadnim latiniziranjem prema klasično-latinskoj sintagmi *canna ferula*['*Ferula communis*'].”

Сх. *kāpsa* 'мртвачки сандук', RJA IV 848. „[Od] lat. *capsa*, kovčeg, kovčežić. [...] Pošto је u našem jeziku ograničeno na primorje, ваља да је остатак romanskoga jezika што се негда ондје говорио.” Исто још БУДМАНИ 1883: 161; доцније такође BARTOLI 1906: II 292, 447, МУЛЈАЧИЋ 1962: 266, ERHSJ II 43, Росчи 1990: 115, JE II 62 и LIGORIO 2014: 99.

Сх. *kāpula* '*Allium cepa*', RJA IV 900. „Јамачно постаје od romanskog deminutiva riječi *c[ē]pa*, [lūk,] i то или s drugijem akcentom od *c[ē]pulla* (isporedi tal. *cipolla*, franc. *ciboule*, špañ. *cebolla*), ili s prvim od *c[ē]pula* (isp. mlet. *zeola*).” Исто још БУДМАНИ 1883: 162; доцније такође BARTOLI 1906: II 292, Скок 1926: 402, Скок 1934: 206, ERHSJ II 44, Росчи 1990: 126, LIGORIO 2014: 106 и ERHJ I 569. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Lat. *c* остаје *k* по чему се види да је остатак romanskoga jezika што се негда говорио u primorju.”

Сх. *kātrīda* 'столица', RJA IV 900. „Riječ је romanska што је postala od грч. καθέδρα, [sjedište,] tal. *car[r]ega*[, stolica].” BARTOLI 1906: II 292, 447 сматра сх. *kātrīda* далматороманским реликтом лат. грецизма *cathedra*; доцније исто Скок 1912: 646, Скок 1934: 476, ERHSJ II 63, Росчи 1990: 122, JE II 44, LIGORIO 2014: 103, ERHJ I 433 и Лигорио 2022: 10.

Сх. *kēlōmna* 'стуб', RJA IV 934. „[Od lat.] *columna*, stup (od kamena). [...] Riječ је romanska iz jezika koji се негда говорио по istočnoj obali jadranskoga mora.” Исто још БУДМАНИ 1883: 161; доцније такође BARTOLI 1906: II 292, Скок 1926: 403, МУЛЈАЧИЋ 1962: 266, ERHSJ II 128, Росчи 1990: 140 и LIGORIO 2014: 115. В. и ERHSJ II 80 те Лома 2009. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Isporedi *chelauna* (*kelauna*) s istijem značenjem u romanskom dijalektu што се још ovoga vijeka govori na otoku Krku.” Облик *chelauna* доноси IVE 1886: 153. В. и клонда доле.

Сх. *kentēnār* 'свилетина', RJA IV 935. „По облику постаје od lat. *cent[ē]n[ā]-rium*[, stōstrukō,] i то преко romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” Лат. *centēnārium* зајмљено је још у грчки, (мјера за тежину, састављена од сто либрица) те је Будмани претходно сматрао сх. *kenīēnār* грчком позајмљеницом, од κεντηνάριον 'кантинар'; в. БУДМАНИ 1883: 168. За разлику од тога, BARTOLI 1906: II 292 држи да је посриједи далматоромански реликат; доцније исто LIGORIO 2014: 105. Будмани у RJA додаје: „Radi *ke* isporedi *kapula*, *kimak*; по значењу не зна се која би sveza bila s latinskom ili romanskom riječi.”

Сх. *kēntra* ‘стожер’, RJA IV 935. „Јамачно од лат. *centrum* (у смислу: оно око чега се што врти наоколо, ос) преко ромanskoga језика (види код *kelomna*).” BARTOLI 1906: II 292 сматра сх. *kēnītra* далматороманским реликтом лат. грецизма *centrum*, plur. *centra*; доцније исто Skok 1926: 402, ERHSJ I 256, MULJAČIĆ 1962: 269, JE III 221 и LIGORIO 2014: 105. ERHJ на наведеном мјесту примјећује: „Већ је Будмани опазео да је то далмато-романска ријеч (као *kelomna*, *kimak*).” Будмани у RJA додаје: „Radi *ke*- испореди *kapula*, *kimak*.”

Сх. *kēra* ‘песа’, RJA IV 936. „По свој прилици од лат. *cirrus*[, *resa*,] преко ромanskoga језика (види код *kelomna*).” BARTOLI 1906: II 293 сматра сх. *kēra* далматороманским реликтом лат. *cirrus*; исто доцније Skok 1926: 403, ERHSJ II 76, Росичи 1990: 134, JE II 80 и LIGORIO 2014: 111. ERHSJ на наведеном мјесту опажа: „Већ је Будмани увидио да се ради о далмато-романском лексичком реликту.” Будмани у RJA додаје: „Radi *k* види *kapula* и *kimak*.”

Сх. *kērostat* ‘свијећњак’, RJA IX 938. „Постаје од срлат. *c[ē]rostatum*[, свијећњак], а ово је од грчке ријечи, испореди новогрч. κηροστάτης[, свијећњак].” BARTOLI 1906: II 293, 446 сматра сх. *kērosīaii* далматороманским реликтом срлат. *cērostatum*; доцније исто Skok 1926: 402, ERHSJ I 309 и MULJAČIĆ 1962: 269. Будмани на наведеном мјесту објашњава: „Од грчке ријечи јамачно не постаје јер би према грчком κη- било *či*, него од латинске преко ромanskoga језика (види код *kelomna*; ради *k* види *kapula* и *kimak*).” ERHSJ опажа: „Будмани је већ исправно видео кад је тврдио да је [...] *kērostat* далматоромански рефлекс, а не гречизам јер не показује *ć* мјесто *k* пред *e* како је у *ćiler*, *ćelija*.”

Сх. *kļjerna* ‘Cerna gigas’, RJA IV 949. „Ријеч је јамачно туђа; у талијанском (млетачком) дијалекту по Далмацији и хрватском приморју каже се *chernā*; али не знам има ли овака ријеч у Италији, гдје опет има *cerna* за другу ribu (*Scorpaena scrofa*). Zar је *chernā* и *kijerna* из примorskoga језика ромanskoga (види под *kelomna* и *kimak*)?” BARTOLI 1906: II 293, 445 сматра сх. *kļjerna* далматороманским реликтом лат. *acerna*; доцније исто Skok 1926: 401, ERHSJ II 98, Росичи 1990: 42, JE II 83 и LIGORIO 2014: 69. Уз осврт на ихтионимијски аспект, такође Skok 1933: 45, VINJA 1986: II 32, VULETIĆ – SKRAČIĆ 2018: 85 и BAZINA 2024: I 300.

Сх. *kīma* ‘вршика; врх’, RJA IV 952. „Могло би бити од грч. κῶμα[, вршика], од чега је и лат. *c[ū]ma*[, вршика]; али је виша прилика да је романска ријеч што је од латинске постала, испореди тал., шпањ., порт. *cima*, франс. *cime*.” BARTOLI 1906: II 293, 449 сматра сх. *kīma* далматороманским реликтом лат. грецизма *cūma*; исто доцније Skok 1930: 508, Skok 1934: 208, ERHSJ I 265, JE I 98, Росичи 1990: 157, HOLZER 2011²: 111 и LIGORIO 2014: 123. ERHJ на наведеном мјесту примјећује: „Већ је Будмани опазео да се ради о далматороманском лексичком реликту.”

Сх. *kīmak* ‘стјеница’, RJA IV 952. „Ријеч је романска од лат. *c[ī]mex*, [стјеница,] управ од асс. sing. *c[ī]micem*, испореди тал. *cimice*[, стјеница].” Исто још BUDMANI 1883: 161; доцније такође BARTOLI 1906: II 293, Skok 1926: 388, Skok 1930 506, ERHSJ II 80, MULJAČIĆ 1962: 268, Росичи 1990: 132, JE II 41, HOLZER 2011²: 111 и LIGORIO 2014: 109. ERHSJ на наведеном мјесту опажа: „Dubrovačko-romanski и bokeljsko-romanski рефлекс од лат. *cīmex*, ак. *c[ī]micem*, како је већ Будмани добро опазео.” Будмани у RJA пише: „Оба латинска *c* остају грлена (*k*),

po čemu se vidi da je riječ iz romanskoga jezika što se negda govorio u primorju (vidi *kelomna*).” Те додаје: „Bila je ovako riječ i u romanskom jeziku na Krku, ali je prvo lat. *c* postalo *č* prema talijanskom jeziku: *cinko* (*činko*)[, stjenica].” Облик *cinko* доноси IVE 1886: 168. У вељотском се лат. *c* пред *i* у ствари правилно палатализује; в. BARTOLI 1906: II 376.

Сх. *kīmenat* ‘шкрип, процијеп међу даскама на лађи’, RJA IV 953. „Od lat. *caementum*, [sječeni, zidarski kamen,] ali preko romanskoga jezika, kako se pozna- je po *ki-*, vidi *kimak*.” BARTOLI 1906: II 293 сматра сх. *kīmenaiū* далматороманским реликтом лат. *CAEMENTUM*; доцније исто SKOK 1926: 402 и ERHSJ II 81.

Сх. *klāk* ‘креч’, RJA V 27. „Vaļa da je romanska riječ od lat. *calx*[, kreč,] (uprav od acc. *calcem*), vidi kod *kelomna*; radi drugoga *k* vidi *kimak*.” Исто још BUDMANI 1883: 162; доцније такође BARTOLI 1906: II 293, 447, SKOK 1926: 402, ERHSJ II 99, ROCCHI 1990: 97, HOLZER 2011²: 111 и LIGORIO 2014: 91. Будмани у RJA објашњава: „Miklošić misli da je postalo od stvñem. *chalch* (novovñem. *kalk*, kako i jeste bez sumñe gornoluž. i doñoluž. *kalk* i lit. *kalkis*), ali za naš jezik mislim da je sumñivo, pošto se ova riječ nalazi u našega naroda osobito na zapadu.”

Сх. *klaoka* ‘одвод’, RJA V 33. „Jamačno je riječ romanska (vidi kod *kelomna*) što je postala od latinsk[oga *cloāca*, odvod,], isporedi srlat. *clauaca*, tal. *chiāvica*[, oba odvod].” BARTOLI 1906: II 293 сматра *клаока* далматороманским реликтом лат. *CLOĀCA*; исто доцније МУЛЈАЧИЋ 1962: 252. За разлику од тога, ERHSJ II 89 држи да је посриједи полуучена ријеч, од лат. *CLOĀCA*.

Сх. *klonda* ‘стуб’, RJA V 87. „Jamačno je romanska riječ od lat. *columna*, [stup,] vidi *kelomna*.” BARTOLI 1906: II 292 сматра сх. *клонда* далматороманским реликтом лат. *columna*. За разлику од тога, ERHSJ II 128 због *MN > NN > ND* држи да је посриједи италијанска позајмљеница, од *colonna* ‘стуб’; исто доцније JE II 86, МУЛЈАЧИЋ 1962: 318 и ROCCHI 1990: 140. Но, *NN > ND* може да буде и далматороманска појава; уп. лат. *PINNULA* ‘перо’ > сх. *pēndula* ‘блинкер’. Више о далматороманском *NN > ND* в. у SKOK 1930: 525 и LIGORIO 2014: 31. LIGORIO 2014: 115 стога сматра сх. *клонда* далматороманским реликтом. В. и *кѣлѡмна* горе.

Сх. *kòktao*, -*ála* ‘узглавље’, RJA V 175. „Talijanski se kaže *capezzale*, [uzglavlje,] ali naša riječ ne postaje od ove nego od sr[ednjo]latinske *capit[ā]le* što je imala isto značenje, te nije riječ talijanska nego romanska (vidi kod *kelomna*).” Исто још BUDMANI 1883: 161; доцније такође BARTOLI 1906: II 294, 447, SKOK 1917: 548, МУЛЈАЧИЋ 1962: 255, ERHSJ II 67, ROCCHI 1990: 112 и LIGORIO 2014: 96.

Сх. *kòtīn* ‘камин; просторија са камином, кухиња’, RJA V 241. „Od lat. *cam[tī]nus*, [kamin,] ali preko talijanskoga ili možebiti drugoga romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” BUDMANI 1883: 162 сматра сх. *кѡмѣн* чистим далматороманским реликтом лат. *CAMĪNUS*; доцније исто ERHSJ II 133, ROCCHI 1990: 100, HOLZER 2011²: 112 и LIGORIO 2014: 93.

Сх. *komīnāta* ‘димњак’, RJA V 242. „Od ostarjele talijanske riječi *camminata*[, komin] (isporedi franc. *cheminée*[, dimnjak]), ili iz drugoga romanskoga jezika (vidi kod *kelomna*).” ERHSJ II 133 сматра сх. *комѣнѡша* далматороманским

реликтом срлат. *camīnāta* ‘камин; димњак’ (изведеница од поменутог лат. *camīnus* ‘камин’, в. горе); исто и LIGORIO 2014: 93.

Сх. *kōraļ* ‘*Corallium rubrum*’, RJA V 320. „Postaje od latinsk[oga *corallium*, koralj], a ne od tal. *corallo*, [koralj,] po čemu može biti riječ iz romanskoga (dalmatskoga) jezika, vidi *kelomna*.” За разлику од тога, Skok 1933: 57 држи да је сх. *kōraļ* млађа, италијанска позајмљеница. ERHSJ II 241 не прецизира да ли је посриједи италијанска позајмљеница или далматоромански реликат; исто VINJA 1986: II 187 и JE II 118. ERHJ I 481 сада сматра *kōraļ* старијом позајмљеницом, тј. далматороманским реликтом; исто и BAZINA 1924: I 305.

Сх. *kōsao*, -*ála* ‘кућерина; сеоце’, RJA V 356. „Tal. *casale*, seoce, zaselak, koliba, kućerina. Може бити riječ ne uprav iz talijanskoga nego iz romanskoga dalmatskoga jezika, vidi kod *kelomna*.” Skok 1930: 488 сматра сх. *kōsao* далматороманским реликтом лат. *casālis* ‘који се тиче кућерине’, одакле је и ит. *casale*; доцније исто ERHSJ II 46 и Rocchi 1990: 116.

Сх. *kṛcati* ‘товарити’, RJA V 492. „Riječ je romanska od srlat. *carric[ā]re*, [tovariti,] isporodi tal. *caricare*, franc. *charger*[, oba tovariti].” В. и EWSS 155. Skok 1921: 150 сматра сх. *кṛцаџи* далматороманским реликтом лат. **carridiāre*, варијанте поменутог срлат. *CARRICARE*; уп. ит. *carreggiare* ‘вући товар’. Доцније исто Skok 1930: 523, ERHSJ II 185, MULJAČIĆ 1962: 276 и Rocchi 1990: 115. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Ne zna se kako bi postala od tal. *caricare*, [krcati,] nego vaļa da je riječ dalmatičkoga jezika (vidi kod *kelomna*).” ERHSJ примјећује: „Već su Miklošič i Budmani opazili da je [...] c čudnovato.”

Сх. *kriješva* ‘*Prunus avium*’, RJA V 538. „Postaje, kao i *trešña*, ne uprav od lat. *cerasus*, *cerasum*, [trešña,] nego od **ceresia*, od kojega su oblika postale romanske riječi, n. p. tal. *ciriegia*, franc. *cerise*, rum. *cireașă*[, sve trešña].” BARTOLI 1906: II 294, 447 сматра сх. *кṛјешва* далматороманским реликтом лат. **ceresia*; доцније исто Skok 1926: 402, ERHSJ II 198, Rocchi 1990: 127, LIGORIO 2014: 107, ERHJ II 479 и Лигорио 2022: 10. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Što je ostalo k dokaz je da je ova riječ uprav uzeta iz dalmatskoga jezika (vidi kod *kelomna*). Radi v isporodi *blitva*, *metva*.”

Сх. *Kṛkar* (стари назив за Корчулу и Пељешац), RJA V 593. „Od grč. (ή μέλαινα) Кόρκυра или од lat. *Corcyra* (*nigra*), [crna Korkira,] ali u ovom zadñem slučaju preko dalmatskoga jezika (vidi *kelomna*, *kimak*).” В. још JIREČEK 1902: 83 и РКСС II 498. Skok 1926: 401 сматра сх. *Кṛкар* далматоромански реликтом лат. *CORCYRA*; доцније исто MULJAČIĆ 1962: 269, ERHSJ II 203, ТЕКАВИЋ 1976: 52, КАПОВИЋ – VULETIĆ 2010: 50, HOLZER 2011²: 117 и LIGORIO 2014: 118. В. и LIGORIO 2015.

Сх. *kṛklo* ‘набор’, RJA V 594. „Јамачно је dalmatska riječ (vidi kod *kelomna* i *kimak*) od lat. *circulus*[, krug].” Исто BARTOLI 1906: II 294, 449, Skok 1926: 403, Skok 1930: 509, ERHSJ I 257, Rocchi 1990: 133, HOLZER 2011²: 118 и LIGORIO 2014: 110. ERHSJ на наведеном мјесту примјећује: „Već je Budmani opazio da se radi o dalmatoromanskoj riječi.”

Сх. *kṛpātūr* ‘јорган’, RJA V 627. „Od tal. *copritore* (може бити i dalmatska riječ, vidi *kelomna*).” BARTOLI 1906: II 294, 449 сматра сх. *кṛпатујр* далматоро-

манским реликтом лат. *coopertorium* ‘покривач’; исто СКОК 1934: 202, РОСНИ 1990: 146 и ЛИГОРИО 2014: 118.

Сх. *k'rpľün* ‘грѣда’, RJA V 630. „Јамачно је ријеч далматска (види код *kelomna*), испореди срлат. *capr[ō]nes*, [grede]; *cabir[ō]*, *cabri[ō]*, [greda].” В. ДУ САНГЕ 1842: 9, 154. Оба срлат. облика потичу од лат. *CAPER*, -PRUM ‘јарац’. СКОК 1917: 548 опажа: „Schon Budmani hat im Ak. Wb. V, 360 [*sic*] ganz richtig den dalmat. Ursprung vermutet.” Слично и ERHSJ II 42, с тим што на том мјесту Сок не искључује да је *k'rpľün* од варијанте *CAPRŌNEM* > **capreōnet* или од деминутива *CAPREOLUM*; доцније исто РОСНИ 1990: 114, ЈЕ II 109 и ЛИГОРИО 2014: 98.

Сх. *Krvaš* (лично име), RJA V 698. „Биће по латинском [Gervasius] наћи-њено (види и *kimak*), али уз пучку етимологију уз *krv*.” В. И ЈИРЕЧЕК 1904: 38. Исто СКОК 1926: 405 и ERHSJ II 217. ERHSJ на наведеном мјесту опажа: „Budmani ispravno tumači očuvanje velara g pred e upoređenjem sa *kimak* < *c[ī]mice* i unakrštanjem sa *krv*.”

Сх. *kúda* ‘реп’, RJA V 711. „Може бити од тал. *coda*, [rep,] али је виша прилика да је далматска ријеч (види код *kelomna*) од лат. *cauda*[, rep].” Исто BARTOLI 1906: II 294, 449, ERHSJ II 222, ЈЕ II 110, HOLZER 2011²: 119 и ЛИГОРИО 2014: 104. ERHSJ опажа: „Budmani je ispravno primijetio da je *kuda* leksički relikt iz dalmato-romanskoga < влат. *coda* = клат. *cauda*.”

Сх. *kukùta* ‘*Conium maculatum*; *Aethusa cynapium*’, RJA V 766. „Ријеч је далматска (види *kelomna* и *kimak*) од лат. *cic[ū]ta*[, *Conium macultum*].” СКОК 1926: 402 сматра сх. *кукуџа* румунском позајмљеницом, од *cicutā* ‘*Conium maculatum*’; исто ERHSJ I 264 и РОСНИ 1990: 131.

Сх. *kumjerak*, -*ijerka* ‘царина’, RJA V 779. „Ријеч је далматска (види *kelomna*, *kimak*) од лат. *commercium* (XIII и XIV вијека у Дубровнику писано *comerchium*, *comerclum*).” В. ЈИРЕЧЕК 1902: 90. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Ваља да није од нгрч. *κομμέρκιον*, јер би по свој прилици мј[есто] другог *k* било *é*.” ERHSJ II 233 држи сх. *кумјерак* далматороманским реликтом, уз напомену да Будмани према потврди *кумѣрькъ* „restituira jekavsko *kumjerak*, што није потребно јер се данас не говори” те да „узима да је то далмато-романски лексички остатак као *kelomna* и *kimak*, који примјери нису добро узети у овом случају јер с ради о *kj* > *k*. То може бити само *orkulić* < *urceolus*.” В. ЈОШ СКОК 1934: 214 и РОСНИ 1990: 143.

Сх. *kùpijerta* ‘кров’, RJA V 796. „Ваља да је ријеч далматска[, од лат. *cooperta*, *pokrov*].” Исто BARTOLI 1906: II 294, 449, ERHSJ II 238, ЈЕ II 121, ЛИГОРИО 2014: 117 и ЛИГОРИО 2015: 57. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Тako судим по старини значења и по облику *ije* < *é* [= *ě*] од ромanskoga *e*, па и *p* непромјењено, испореди *kuvijerta*.” За псеудо-јат в. у ЛИГОРИО 2015.

Сх. *Küril* (лично име), RJA V 812. „Од ромanskoga **Curillus* (у од грч. *υ*, испореди *Cumae*[, *Kuma*,] од *Κύμη*, *cuprum*[, *bakar*,] од *Κύπρος*, itd); mislim da je dalmatska riječ (vidi *kelomna*).” В. И РКСС I 511. ERHSJ II 84 држи да је сх. *Күрил* директни грецизам, од *Κύριλλος*.

Сх. *kùtao* ‘суд, посуда’, RJA V 837. „Ваља да је далматска ријеч од лат. *cotula*, нека мјера за што житко, а ово је од грч. *κοτύλη*, *čаша*.” Исто ERHSJ II 248, РОСНИ

1990: 149 и KAROVIĆ – VULETIĆ 2010: 47. VASMER 1944: 86 држи да је сх. *κῦῑαο* директни грецизам; сада исто и ERHSJ II 259. Vasmer на наведеном мјесту изводи сх. *kūtao* од варијанте *κοτάλιον*.

Сх. *kvijer* ‘кожа’, RJA V 855. „Riječ je dalmatska (vidi kod *kelomna*) od lat. *corium*, [koža].” Исто SKOK 1928: 408, SKOK 1934: 184, MULJAČIĆ 1962: 254, ERHSJ II 253, ROCCHI 1990: 147, JE II 89, LIGORIO 2014: 118, ЛИГОРИО 2018: 37, ERHSJ II 63 и ЛИГОРИО 2022: 11.

Сх. *lègati* ‘читати’, RJA V 957. „По свој је прилици dalmatska riječ (vidi kod *kelomna*, *kimak*) od lat. *legere*, [čitati].” Исто још BUDMANI 1883: 162; доцније такође BARTOLI 1906: II 294, SKOK 1934: 445, ERHSJ II 286 и LIGORIO 2014: 159. У потоњем раду Будмани не искључује могућност италијанске позајмљенице, узете из облика презента *leggo*, *leggono*.

Сх. *libra* (врста новца), RJA VI 39. „Riječ je dalmatska od lat. *[l]bra* [mјера за težinu] (od čega je tal. *lira* [lira]).” ERHSJ II 293 држи да је сх. *libra* италијанска позајмљеница, од *libbra* ‘фунта, мјера за тежину’, што се (као и ит. *lira*) своди на поменуто лат. *LIBRA*.

Сх. *libro* ‘књига’, RJA VI 39. „Riječ je dalmatska (isporedi *kelomna*) od lat. *liber* [kńiga] (upravo od acc. sing. *librum*).” На наведеном мјесту додаје: „Да није од tal. *libro* [kńiga] познаје се по акценту, јер би онда гласила *libro*.” ERHSJ II 311 *pace* SKOK 1934: 453 не искључује могућност италијанске позајмљенице те напомиње: „Budmani misli da je *libro* zbog kratkog silaznog akcenta dalmato-romanskog podrijetla. Kako je riječ učena, to je teško znati.”

Сх. *liksija* ‘цијећ’, RJA VI 90. „Riječ dalmatska (vidi kod *kelomna*) od lat. *lix* [l]via [цијећ].” Исто још BUDMANI 1883: 61; доцније такође BARTOLI 1906: II 294, 453, SKOK 1934: 428, ERHSJ II 301, ROCCHI 1990: 217 и LIGORIO 2014: 160.

Сх. *lima* ‘турпија’, RJA VI 93. „Tal. [je] *lima*, ali da je uprav uzeto iz talijanskoga jezika, akcenat bi bio *líma*, te vaļa da je romanska (dalmatska, vidi *kelomna*) riječ od lat. *[l]ma* [turpija].” ERHSJ II 303 сматра сх. *lima* италијанском позајмљеницом. Но, акценат би ипак могао да говори у прилог далматском поријеклу; више в. у HOLZER 2011²: 74 и LIGORIO 2014: 38.

Сх. *lòkārda* ‘*Scomber colias*’, RJA VI 139. „Riječ je dalmatska (vidi *kelomna* i *kimak*) od lat. *lacerta* [gušter].” Исто BARTOLI 1906: II 294, SKOK 1934: 433, ERHSJ I 59, JE II 142, ROCCHI 1990: 207 и LIGORIO 2014: 155. Уз осврт на ихтионимијски аспект, такође SKOK 1933: 50, VINJA 1986: I 283, VULETIĆ 2007: 112, VULETIĆ – SKRAČIĆ 2018: 108 и BAZINA 2024: I 318.

Сх. *Lòkrum* (острвце крај Дубровника), RJA VI 140. „Tal. *Lacroma* i *Croma* (jer se shvatilo kao da je *La*- talijanski članak); starija su imena u latinskome ili u dalmatskome jeziku: *Lacromona*, *Lacromna*, *Crompna*, *Crumpna*.” В. ЈИРЕЋЕК 1902: 61. SKOK 1931: 482 (= SKOK 2011: 109) изводи *Лòкрум* од лат. *acrūmen* ‘кисела воћка’; доцније исто SKOK 1934: 203, SKOK 1950: 246, MULJAČIĆ 1962: 267 и ERHSJ II 315. ТЕКАЊЋИĆ 1976: 53 и ROCCHI 1990: 45 држе да је сх. *Лòкрум* далматоромански реликат, не латинска позајмљеница; исто и LIGORIO 2014: 70.

Сх. *lǝvǝr* ‘*Laurus nobilis*’, RJA V I 170. „Postaje od lat. *laurus*[, *lovor*]; može biti dalmatska riječ, vidi *kelomna*.” ERHSJ II 268 држи да је сх. *лѡвѡр* латинизам, с објашњењем да *au* > *ov* мора да припада старијем слоју позајмљеница; доцније исто Росци 1990: 214 и ERHJ I 566. О исходу лат. *au* више в. у Скок 1952, Роровић 1962, Рутанес 1970 и Текавчић 1976.

Сх. *Lovreč* (лично име), RJA VI 173. „[Od lat.] *Laurentius*.” В. и Јирећек 1904: 42. ERHSJ II 277 држи да је сх. *Ловреч* латинизам, с објашњењем да *en* > *e* мора да припада старијем слоју позајмљеница; уп. нпр. лат. *PARENTIUM* > сх. *Пореч*. За разлику од тога, Мулачић 1962: 277 и Holzer 2011²: 123 држе да је сх. *Ловреч* далматоромански реликат. На наведеном мјесту Будмани додаје: „Napisano je *č* i tako treba da bude, jer od lat. *ti* (*i te*) pred vokalom postaje u dalmatskome jeziku *č* a ne *ć*, vidi *marač*, *polača*.” В. и Лѡврјенац доле.

Сх. *Lǝvrjenac*, *-ijenca* (лично име), RJA VI 173. „Postaje od latinskoga [*Laurentius*], a ne od tal. *Lorenzo*, te može biti dalmatska riječ (vidi *kelomna*).” ERHSJ II 277 сматра сх. *Лѡврјенац* латинизмом, а Мулачић 1962: 277 далматороманским реликтом лат. *Laurentius*; в. више *s.v.* *Ловреч* горе. За псеудо-јат в. више у Лигорио 2015.

Сх. *lǝpīža* ‘земљани лонац’, RJA VI 154. „Јамачно је riječ romanska, dapače dalmatska[. ...] Naš se oblik posve slaže s [lat.] *lapidea*[*sc. olla*, kameni суд].” Исто Bartoli 1906: II 294, 453, Скок 1950: 63, Мулачић 1962: 277, ERHSJ II 269, Росци 1990: 212, Holzer 2011²: 123 и Лигорио 2014: 158.

Сх. *lǝkijerna* ‘свјећица, жижак’, RJA VI 212. „Riječ je dalmatska od lat. *lucerna*, [*svjetilka*,] isporodi *kelomna*.” Исто још Budmani 1883: 161; доцније такође Bartoli 1906: II 295, 453, Скок 1926: 404, Мулачић 1962: 253, ERHSJ II 329, Росци 1990: 220, ЈЕ II 150 и Лигорио 2014: 162. Будмани на наведеном мјесту додаје: „Radi *k* vidi *funkjela*, *kerostat*.”

Сх. *lukjèrnār* ‘свијећњак’, RJA VI 212. „Riječ je dalmatska od lat. *lucern[ā]-rium*.” Исто Bartoli 1906: II 295, 453, ERHSJ II 329, Росци 1990: 220 и Лигорио 2014: 162.

Сх. *mārač* ‘март’, RJA VI 467. „Nije od tal. *marzo*[, *mart*,] nego je dalmatska riječ od latinskoga [*Mār*]tius[, *mart*].” Исто још Budmani 1883: 162; доцније такође Bartoli 1906: II 295, 453, ERHSJ II 375, Лигорио 2014: 168, ERHJ I 593 и Лигорио 2023: 12. ERHSJ на наведеном мјесту додаје: „*Marač* ide prema ispravnom оражанју Budmanijevu међу dalmato-romanske лексичке остатке.” Сâм Будмани у RJA опажа: „Prema lat. *ti* (*te*) talijanski ima *zz* a dalmatski *č*, isporodi *перуџа*, *реџа*, *ploča*, *polača*, *пуџ*.”

СКРАЋЕНИЦЕ

вељ.	вељотски	млет.	млетачки
влат.	вулгарнолатински	нгрч.	новогрчки
грч.	грчки	њем.	њемачки
дијал.	дијалекатски	порт.	португалски
дром.	далматоромански	рум.	румунски
ијек.	ијекавски	сард.	сардинијски
истрором.	истроромански	сл.	словенски
ит. (= RJA tal.)	италијански	сргрч.	средњогрчки
кллат.	класичнолатински	срлат.	средњолатински
лат.	латински	сх.	српскохрватски
лит.	литвански	франц.	француски
луж.	лужички	шп. (= RJA špañ.)	шпански

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- ЕРСЈ: Александар Лома (ур.), Марта Бјелетић, Јасна Влајић-Поповић, Снежана Петровић. *Етимолошки речник српског језика*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2003—.
- Лигорио, Орсат. Такозвани псеудо-јат у далматској романштини и балканском латинитету. *Јужнословенски филолоџ* 71/3–4 (2015): 43–72.
- Лигорио, Орсат. Дифтонгација у далматороманским реликтима латинског суфикса -ĕllu, -a. *Јужнословенски филолоџ* 74/1 (2018): 31–59.
- Лигорио, Орсат. Далматоромански реликти у *Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika*. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* 65/2 (2022): 7–18.
- Лигорио, Орсат. Још о далматороманским реликтима у *Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika*. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* 66/2 (2023): 7–17.
- Лигорио, Орсат. Четири писма Пера Будманија Хугу Шухарду. *Јужнословенски филолоџ* 80/2 (2024a): 43–61.
- Лигорио, Орсат. Почетно озвучење у далматороманским реликтима. Снежана Гудурић, Марија Стефановић, Јасмина Дражић (ур.). *Језици и културе у времену и простору* 11/2. Нови Сад: Универзитету у Новом Саду – Филозофски факултет, 2024b, 13–23.
- Лома, Александар. *Киљан* 'пободен камен' – далматоромански остатак на тлу Црне Горе? *Јужнословенски филолоџ* 65 (2009): 89–99.
- РКСС: Ђ. Даничић. *Рјечник из књижевних сѣларина српских*. Д. I–III. Биоград: Државна штампарија, 1863.

*

- BARTOLI, Matteo Giulio. *Das Dalmatische: Altromanische Sprachreste von Veglia bis Ragusa und ihre Stellung in der apennino-balkanischen Romania*. Bd. I–II. Wien: A. Hölder, 1906.
- BAZINA, Hrvoje. *Arealna distribucija leksika morske faune u srednjoj Dalmaciji*. Doktorska disertacija. Sv. I–II. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2024.
- BOERIO, Giuseppe. *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Gi. Cecchini, 1867.
- BUDMANI, Pero. Dubrovački dijalekat, kako se sada govori. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 65 (1883): 154–179.
- DU CANGE, Carolus Dufresne. *Glossarium mediae et infimae Latinitatis*. Tom. II. Parisii: Fratres Didot, 1842.
- ERHJ: Ranko Matasović (ur.), Tijmen Pronk, Dubravka Ivšić, Dunja Brozović Rončević. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*. Sv. I–II. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2016–2021.
- ERHSJ: Petar Skok. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knj. I–III. Zagreb: JAZU, 1971–73.
- EWSS: Franz Miklosich. *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*. Wien: W. Braumüller, 1886.

- HOLZER, Georg. *Glasovni razvoj hrvatskoga jezika*. Prev. Barbara Štebih Golub. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011².
- IVE, Antonio. L'antico dialetto di Veglia. *Archivio glottologico italiano* 9 (1886): 115–185.
- JE: Vojmir Vinja. *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: HAZU – Školska knjiga, 1998–2004.
- JIREČEK, Constantin. Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters. Th. I. *Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 48. Wien: C. Gerold, 1902.
- JIREČEK, Constantin. Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters. Th. II. *Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 49. Wien: C. Gerold, 1904.
- KAPOVIĆ, Mate, Nikola VULETIĆ. Refleks grčkoga *u* u hrvatskim „dalmatskim grecizmima”. *Filologija* 55 (2010): 37–59.
- LIGORIO, Orsat. Nešto o akcentu dalmato-romanskih relikata. *Croatica et Slavica Iadertina* 9/2 (2013): 353–363.
- LIGORIO, Orsat. *Problem leksičke stratifikacije u adrijatistici*. Doktorska disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2014.
- LIGORIO, Orsat. Sh. *Korčula. Lucida intervalla* 44 (2015): 147–154.
- MAVER, Giovanni. Parole croate di origine italiana o dalmatica. *Archivum Romanicum* 6 (1922): 241–253.
- MULJAČIĆ, Žarko. Dalmatski elementi u mletački pisanim dubrovačkim dokumentima 14. st. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 327 (1962): 237–380.
- POPOVIĆ, Ivan. Južnoslovenska supstitucija za latinsko *au*. *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*. Firenze: G.C. Sansoni, 1962, 559–562.
- PUTANEC, Valentin. Refleksi aloglotskog diftonga *au* u hrvatsko-srpskom jeziku. *Filologija* 6 (1970): 155–164.
- REW⁵: Wilhelm Meyer-Lübke. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: C. Winter – Universitätsverlag, 1972⁵.
- RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. D. I–XXIII. Zagreb: JAZU, 1880–1976.
- ROCCHI, Luciano. *Latinismi e romanismi antichi nelle lingue slave meridionali*. Udine: Campanotto Editore, 1990.
- SKOK, Petar. Zur Kunde des romanischen Elements in der serbokroatischen Sprache. *Zeitschrift für romanische Philologie* 36 (1912): 641–656.
- SKOK, Petar. Neue Beiträge zur Kunde des romanischen Elements in der serbokroatischen Sprache. *Zeitschrift für romanische Philologie* 38 (1917): 544–553.
- SKOK, Petar. Beiträge zur Kunde des romanischen Elements im Serbokroatischen. *Zeitschrift für romanische Philologie* 41 (1921): 145–152.
- SKOK, Petar. Zur Chronologie der Palatalisierung von *c g gu gū* vor *e i y ĭ* im Balkanlatein. *Zeitschrift für romanische Philologie* 46 (1926): 385–410.
- SKOK, Petar. Zum Balkanlatein II. *Zeitschrift für romanische Philologie* 48 (1928): 398–413.
- SKOK, Petar. Zum Balkanlatein III. *Zeitschrift für romanische Philologie* 50 (1930): 484–532.
- SKOK, Petar. Les origines de Raguse: Étude de toponymie et de linguistique historiques. *Slavia* 10 (1931): 449–498.
- SKOK, Petar. *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*. Split: Pomorska biblioteka 'Jadranske straže', 1933.
- SKOK, Petar. Zum Balkanlatein IV. *Zeitschrift für romanische Philologie* 54 (1934): 175–214, 424–499.
- SKOK, Petar. La diphtongue latine *au* dans les langues balkaniques. *Mélanges de linguistique et littérature romanes offerts à Mario Roques*. Paris: M. Didier, 1952, 241–249.
- SKOK, Petar. Dalmatski jezik. *Enciklopedija Jugoslavije* II. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ, 1956, 653–655.
- SKOK, Petar. O podrijetlu Dubrovnika: Istraživanja iz historijske toponimije i historijske lingvistike. Prev. Orsat Ligorio. *Dubrovnik* 22/4 (2011): 81–128.
- TEKAVČIĆ, Pavao. O kriterijima stratifikacije i regionalne diferencijacije jugoslavenskog romanstva u svjetlu toponomastike. *Onomastica Jugoslavica* 6 (1976): 35–56.
- VASMER, Max. *Die griechischen Lehnwörter im Serbo-Kroatischen*. Berlin: W. de Gruyter, 1944.
- VINJA, Vojmir. *Jadranska fauna: etimologija i struktura naziva*. Knj. I–II. Split: Logos, 1986.
- VULETIĆ, Nikola. *Dalmatska leksička geografija: Talasozoonimi*. Doktorska disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2007.
- VULETIĆ, Nikola, Vladimir SKRAČIĆ. *Leksik morske faune u sjevernoj Dalmaciji*. 1. dio, *Rječnik pučkog nazivlja*. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2018.

Orsat Ligorio

BUĐMANI'S OBSERVATIONS ON THE DALMATIAN ROMANCE LEMMATA
OF THE *RJEČNIK JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE*

S u m m a r y

This paper examines entries of Dalmatian Romance origin in the section of the *Rječnik Jugoslavenske akademije* that was edited by P. Budmani. These include: *dròkùn* 'dragon', *dùpìn* 'dolphin', *fùndati* 'to submerge', *gùstijerna* 'cistern', *gùta* 'stroke', *järula* 'flowerbed', *kalàmuča* 'fishing rod', *kàntula* 'tube', *kàpsa* 'coffin', *kàpula* 'red onion', *kàtrida* 'chair', *kèlòmna* 'column', *kentènär* 'low-grade silk', *kèntra* 'pivot', *kèra* 'ruffle', *kèrostat* 'candle stick', *kijerna* 'dusky grouper', *kìma* 'sprout; top', *kìmak* 'bedbug', *kìmenat* 'creak between two planks on a boat', *kläk* 'lime', *klaoka* 'sewer', *klonda* 'column', *kòktao* 'bolster', *kòmìn* 'fireplace; kitchen', *kominàta* 'chimney', *kòraļ* 'coral', *kòsao* 'hut; hamlet', *křcati* 'to load', *kriješva* 'cherry', *Křkar* (place name), *křklo* 'wrinkle', *krpàtūr* 'quilt', *křplūn* 'beam', *Krvaš* (personal name), *kúda* 'tail', *kukùta* 'hemlock; fool's parsley', *kumjerak* 'tariff', *kùpijerta* 'roof', *Kùril* (personal name), *kùtao* 'vessel', *kvijer* 'leather', *lègati* 'read', *lìbra* 'pound', *lìbro* 'book', *lìksija* 'lye', *lìma* 'file', *lòkārda* 'chub mackerel', *Lòkrum* (place name), *lövör* 'laurel', *Lovreč* (personal name), *Lòvrjenac* (personal name), *lòpiža* 'clay pot', *lùkijerna* 'oil lamp', *lukjèrnär* 'large oil lamp', *màrač* 'March'. The accompanying observations reveal that Budmani used a set of criteria to identify Dalmatian Romance loanwords within the Serbo-Croatian lexicon and to differentiate them from other Romance loanwords, particularly those of Italian origin. Only some of these criteria are known from Budmani's earlier writings. The ones that appear exclusively in the *Rječnik* are the shift from Latin *CE/IV* to Dalmatian Romance / Serbo-Croatian *č* (as opposed to *zz*, which would be expected in the case of a Venetian loanword) and the substitution of Dalmatian Romance *VCV* with the Serbo-Croatian *VCV* (as opposed to *VCV*, which would be expected in the case of an Italian loanword).

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за класичне науке
Чика Љубина 18–20, 11000 Београд, Србија
orsat.ligorio@gmail.com

(Примљено: 15. априла 2025;
прихваћено: 15. маја 2025)